

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA VARSTVO NARAVE

ZAVOD ZA GOZDOVE SLOVENIJE CENTRALNA ENOTA			
DNEVEM PREJEMA		21-07-2015	
Rednosti	Šifra zadeve	Pril.	Vred.
	341-39/2015		

OSREDNJA ENOTA

Tobačna ulica 5 | 1000 Ljubljana
T 01 230 95 00 | F 01 230 95 40
E zrsrvn.oe@zrsrvn.si | www.zrsrvn.si

Številka: 8-IV-314/2-O-15/DV
Datum: 16. 7. 2015
Zveza: 341-2/2015

Zavod za gozdove Slovenije
Centralna enota
Oddelek za gozdne živali in lovstvo
Večna pot 2
p.p. 2971
1001 Ljubljana

Zadeva: **Pisno stališče o posegu v populacijo rjavega medveda (*Ursus arctos*), volka (*Canis lupus*) in risa (*Lynx lynx*)**

Spoštovani!

Zavod za gozdove Slovenije, Večna pot 2, p.p. 2971, 1001 Ljubljana je z dopisom št. 341-2/2015, z dne 9. 7. 2015, prejetim dne 9. 7. 2015, zaprosil Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, Tobačna ulica 5, 1000 Ljubljana za pisno stališče o posegu v populacijo rjavega medveda (*Ursus arctos*), volka (*Canis lupus*) in risa (*Lynx lynx*). Dopisu je bilo priloženo Strokovno mnenje za odstrel velikih zveri za obdobje 1. 10. 2015 – 30. 9. 2016, ki ga je pripravil Zavod za gozdove Slovenije.

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se odstrel 90 medvedov, če je mogoče, pa še odstrel 3 medvedov v prehodnem in v območju izjemne prisotnosti. Odstrel medvedov bi se izvedel v obdobju med 1. 10. 2015 in 30. 4. 2016 na delu območja Posavskega lovsko upravljavskega območja, delu območja Novomeškega lovsko upravljavskega območja, območju Kočevsko-Belokranjskega lovsko upravljavskega območja, Notranjskega lovsko upravljavskega območja (razen v lovišču Brezovica), delu območja Primorskega lovsko upravljavskega območja, delu območja Triglavskega lovsko upravljavskega območja, delu območja Zahodnega visokokraškega lovsko upravljavskega območja (razen v loviščih Sabotin in Dobrovo, desnega brega Soče v loviščih Kanal in Anhovo in delu lovišča Vrhnika severno od železniške proge Ljubljana-Postojna) in delu območja Zasavskega lovsko upravljavskega območja. Odstrel 3 dodatnih medvedov bi se izvedel v Zasavskem LUO med AC Ljubljana-Obrežje in reko Savo, v Novomeškem in Posavskem LUO med AC Ljubljana –Obrežje in reko Savo (občine Trebelno-Mokronog, Sevnica in Radeče) ter v Triglavskem LUO v prehodnem območju, ki pa bi se izvedel le ob ponavljajočih škodnih dogodkih.

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se odstrel 8 volkov. Odstrel volkov bi se izvedel v obdobju med 1. 10. 2015 in 31. 1. 2016 ter med 1. 9. in 30. 9. 2016 na območju Kočevsko-Belokranjskega lovsko upravljavskega območja, Novomeškega lovsko upravljavskega območja, Notranjskega lovsko upravljavskega območja, Zahodnega visokokraškega lovsko upravljavskega območja in Primorskega lovsko upravljavskega območja.

Zavod za gozdove Slovenije predlaga odvzem mrtvih osebkov medveda, volka in risa iz narave. Vsak najden mrtev osebek se pošlje na preiskavo Univerzi v Ljubljani, Veterinarski fakulteti in Biotehniški fakulteti, Oddelku za biologijo. Na preiskave naj bi se poslal celoten osebek ali pa le s fakultetama predhodno dogovorjeni vzorci, če le ti ne bi želeli ali potrebovali celega osebka. Tovrstne raziskave potekajo že daljši čas in so namenjene predvsem ugotavljanju vzrokov smrtnosti velikih zveri in raziskavam biologije velikih zveri.

Pisno stališče se podaja na podlagi 81. člena Zakona o ohranjanju narave (20) in 8. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (19).

PISNO STALIŠČE ZAVODA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VARSTVO NARAVE O POSEGU V POPULACIJE VELIKIH ZVERI

A UVOD

Medved, volk in ris so v Sloveniji ogrožene in zavarovane vrste in jih je prepovedano odvezati iz narave (14; 19). Medved, volk in ris so tudi mednarodno varovane vrste. V Direktivi o habitatih so navedeni kot vrste, ki jih je potrebno strogo varovati (2). Med drugim je prepovedana tudi vsaka oblika namernega ujetja ali ubitja osebkov teh vrst v naravi. V 16. členu Direktive o habitatih so določeni razlogi za odstop od te določbe. Prvi odstavek 16. člena določa, da če ni druge zadovoljive možnosti in če odstopanje ne škoduje vzdrževanju ugodnega stanja ohranjenosti populacij zadevne vrste na njenem naravnem območju razširjenosti, države članice lahko odstopijo od določb členov 12, 13, 14 ter 15(a) in (b):

- a) zaradi varstva prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja naravnih habitatov;
- b) da preprečijo resno škodo, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribištvu in vodi ter drugih vrstah premoženja;
- c) zaradi interesov zdravja ljudi in javne varnosti ali zaradi drugih razlogov prevladujočega javnega interesa, ki je lahko tudi socialne ali gospodarske narave, in zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje;
- d) zaradi raziskovanja in izobraževanja, zaradi doseljevanja in ponovnega naseljevanja teh vrst ter za to potrebne vzreje, vključno z umetnim razmnoževanjem rastlin;
- e) da pod strogo nadzorovanimi pogoji dovolijo selektiven in omejen odvzem ali zadrževanje nekaterih osebkov vrst, navedenih v Prilogi IV, v omejenem številu, ki ga določijo pristojni nacionalni organi.

Prav tako je namerno ujetje ali ubitje medvedov, volkov in risov prepovedano z Uredbo o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (19). Prvi odstavek 16. člena Direktive o habitatih pa je preveden v prvi odstavek 7. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (19). Le ta opredeljuje razloge za odvzem iz narave, če ni druge možnosti in odvzem iz narave ne škoduje ohranitvi ugodnega stanja populacije. Dopustni razlogi so:

- zagotavljanje koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov,
- preprečitev resne škode, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju,
- zagotavljanje zdravja in varnosti ljudi, vključno z zračno varnostjo, ali drugi nujni razlogi prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska, in koristne posledice bistvenega pomena za okolje,
- doseljevanje ali ponovno naseljevanje živali, vključno z gojenjem za namene doseljevanja ali ponovnega naseljevanja,
- selektivno in omejeno ujetje, opremljanje z oznakami ali poseg, ki lahko povzroči poškodovanje ali odvzem živali za namene raziskovanja, ali
- selektiven in omejen odvzem živali iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem, pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu.

Smernice Evropske komisije (3) razlagajo, da je potrebno upoštevati tri predpogoje, pod katerimi je možno uveljavljanje izjem po 16. členu Direktive o habitatih:

- obstoj enega ali več razlogov, ki so navedeni v prvem odstavku 16. člena;
- da ni drugih zadovoljivih možnosti in
- da poseg ne bo škodoval vzdrževanju ugodnega stanja ohranjenosti populacije.

Ob neizpolnjevanju katerega koli od treh naštetih predpogojev je uveljavljanje izjeme nemogoče.

B POVZETEK PISNEGA STALIŠČA

Odstrel medvedov v obdobju 1. 10. 2015 – 30. 9. 2016 je mogoč ker:

- je sprejemljiv iz razlogov
 - zmanjševanja škod na domačih živalih, pridelkih in drugem premoženju,
 - zagotavljanja zdravja in varnosti ljudi in
 - uravnavanja velikosti populacije z okoljem;
- druge možnosti obstajajo, vendar niso zadostne;
- odstrel ne bo ogrozil ugodnega stanja populacije, pod pogojem, da se odstrel ohrani na nivoju preteklih let, to je 80 osebkov, saj ni novih podatkov, ki bi dokazovali, da je povečanje odstrela potrebno.

Odvzem najdenih mrtvih medvedov iz narave v obdobju 1. 10. 2015 – 30. 9. 2016 je mogoč ker:

- je sprejemljiv iz razlogov
 - zagotavljanja koristi varstva medveda in
 - za namene raziskovanja;
- druge možnosti ne obstajajo;
- odvzem ne bo negativno vplival na stanje populacije.

Ob dodatni utemeljitvi ZGS je odstrel do 2 volkov v obdobju 1. 10. 2015 – 30. 9. 2016 mogoč ker:

- je sprejemljiv iz razloga
 - uravnavanja velikosti populacije z okoljem;
- druge možnosti obstajajo, vendar niso zadostne;
- odstrel ne bo ogrozil ugodnega stanja populacije.

Odvzem najdenih mrtvih volkov iz narave v obdobju 1. 10. 2015 – 30. 9. 2016 je mogoč ker:

- je sprejemljiv iz razlogov
 - zagotavljanja koristi varstva volka in
 - za namene raziskovanja;
- druge možnosti ne obstajajo;
- odvzem ne bo negativno vplival na stanje populacije.

Odvzem najdenih mrtvih risov iz narave v obdobju 1. 10. 2015 – 30. 9. 2016 je mogoč ker:

- je sprejemljiv iz razlogov
 - zagotavljanje koristi varstva risa in
 - za namene raziskovanja;
- druge možnosti ne obstajajo;
- odvzem ne bo negativno vplival na stanje populacije.

C PODROBNEJŠA OBRAZLOŽITEV PISNEGA STALIŠČA

1 Rjavi medved (*Ursus arctos*)

1.1 Razlogi za odvzem iz narave

1.1.1 Razlog »zagotavljanje koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov«

Uporaba razloga »zagotavljanje koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov« za odstrel medvedov ni mogoča, je pa mogoča za odvzem mrtvih osebkov iz narave.

Smernice za izvajanje strogega varstva živalskih vrst, ki so v interesu Skupnosti, (3) določajo, da se ta razlog nanaša na varstvo vrst, ki jih medved ogroža. Predvsem so tu mišljeni endemiti ter ogrožene vrste in habitati. V določenih primerih je možno tu tehtati tudi varstvo vrste same, torej medveda, saj je v smernicah razloženo, da ne smemo izključiti tudi drugih vrst.

Po nam znanih podatkih medved ne ogroža nobenega endemita ali ogrožene rastlinske in živalske vrste. Prav tako ne ogroža nobenega habitatnega tipa. Medved je oportunistični omnivor. Večji del hrane medveda je rastlinskega izvora. Prehranjuje se z glivami, gozdnimi plodovi, podzemskimi organi rastlin in njihovimi zelenimi deli, nevretenčarji, glodavci in mrhovino (16). Upleni lahko tudi oslabljeno parkljaso divjad (4).

Odstrel medveda tudi ni potreben zaradi zagotavljanja varstva medveda v biološkem smislu. Medved v naravnem okolju ne potrebuje zunanjega uravnavanja (v obliki človekovega poseganja), saj je to doseženo z znotraj- in zunajvrstnimi mehanizmi, ki dolgoročno preprečujejo povečevanje lokalnih gostot nad biološko nosilno kapaciteto okolja.

Odvzem najdenih mrtvih medvedov iz narave je sprejemljiv, ker ugotovitev vzroka smrti in drugih podatkov lahko doprinese k boljšemu poznavanju stanja vrste pri nas in posledično k boljšemu upravljanju in varstvu vrste.

1.1.2 Razlog »preprečitev resne škode, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju«

Uporaba razloga »preprečitev resne škode, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju« je mogoča. Rezultati raziskave telemetričnega spremljanja medvedov so pokazali, da škodo povzročajo le majhen del medvedov, medtem ko drugi medvedi zelo redko ali celo nikoli ne povzročajo škode (6). Obstajajo ukrepi za preprečitev škode, vendar z njimi problema ni mogoče v celoti rešiti. Ohraniti je treba tarčen odstrel t.i. konfliktnih medvedov, ki kažejo očitne znake habituacije na človeka. Pogosto ti medvedi ne povzročajo samo škode, temveč so neposredno nevarni tudi ljudem. Odstrel konfliktnih medvedov zaradi preprečevanja škod je sprejemljiv.

1.1.3 Razlog »zagotavljanje zdravja in varnosti ljudi, vključno z zračno varnostjo, ali drugi nujni razlogi prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska, in koristne posledice bistvenega pomena za okolje«

Uporaba razloga »zagotavljanje zdravja in varnosti ljudi, vključno z zračno varnostjo, ali drugi nujni razlogi prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska, in koristne posledice bistvenega pomena za okolje« je sprejemljiva za odstrel medvedov zgolj zaradi zagotavljanja zdravja in varnosti ljudi.

V Sloveniji se povprečno zgodita 1 do 2 napada medveda na človeka letno. Še več pa je situacij, ko medved prestraši ljudi. Obstajajo sicer številne možnosti, ki zmanjšujejo habituacijo medveda na človeka, kar je glavni razlog za pojavljanje medvedov v bližini naselij in ljudi. Ti ukrepi nevarnost napadov medveda na človeka lahko zmanjšajo, ne morejo pa je povsem preprečiti. Uporaba razloga »zaradi zagotavljanja zdravja in varnosti ljudi« je za odstrel medveda sprejemljiva.

Druga možnost je uporaba razloga »zaradi nujnih razlogov prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska«. Smernice Evropske komisije (3) razlagajo, da je edino javna korist tista, ki dopušča uporabo tega razloga in ne zasebna korist ali korist neke skupine ljudi. Javno korist pa lahko zagovarjajo tudi fizične osebe ali skupine. Smernice tudi razlagajo, da mora biti druga javna korist večja od koristi, ki jih daje Direktiva o habitatih, ter da mora biti dolgoročna.

1.1.4 Razlog »doseljevanje ali ponovno naseljevanje živali, vključno z gojenjem za namene doseljevanja ali ponovnega naseljevanja«

Uporaba razloga »doseljevanje ali ponovno naseljevanje živali, vključno z gojenjem za namene doseljevanja ali ponovnega naseljevanja« za odstrel medvedov ni sprejemljiva. Zavod za gozdove Slovenije namreč predlaga odstrel medvedov in ne njihov odlov in preselitev.

1.1.5 Razlog »selektivno in omejeno ujetje, opremljanje z oznakami ali poseg, ki lahko povzroči poškodovanje ali odvzem živali za namene raziskovanja«

Uporaba razloga »selektivno in omejeno ujetje, opremljanje z oznakami ali poseg, ki lahko povzroči poškodovanje ali odvzem živali za namene raziskovanja« za odstrel medvedov ni sprejemljiva, je pa mogoča za odvzem mrtvih medvedov iz narave. Kot predlaga Zavod za gozdove Slovenije, je namen odstrela zmanjševanje medvedje populacije in ne raziskovanje. Kljub temu je smiselno izvesti raziskave na odstreljenih in najdenih poginulih medvedih in odvzeti vzorce, saj tako dobimo dragocene podatke o populaciji in stanju osebkov. Odstrel medvedov zaradi raziskav ni smiseln in upravičen.

1.1.6 Razlog »selektiven in omejen odvzem živali iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem, pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu«

Uporaba razloga »selektiven in omejen odvzem živali iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem, pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu« je za odstrel medvedov ustrezna.

Navedeni razlog izhaja iz točke (e) prvega odstavka 16. člena Direktive o habitatih (2), ki izjemo navaja kot: »[...] na njihovem naravnem območju razširjenosti, države članice [...] pod strogo nadzorovanimi pogoji dovolijo selektiven in omejen odvzem [...] nekaterih osebkov vrst, navedenih v Prilogi IV, v omejenem številu, ki ga določijo pristojni nacionalni organi.« Slovenska zakonodaja je v tem pogledu strožja, kot to določa Direktiva o habitatih, saj dodatno omejuje odvzem in ga pogojuje z »zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem«.

Zakon o ohranjanju narave in njegovi podzakonski akti ne definirajo pojma »okolje«. Pojem okolje je definiran le v Zakonu o varstvu okolja (21), kot »tisti del narave, kamor seže ali bi lahko segel vpliv človekovega delovanja« pri čemer je človek sestavni del narave.

Medved, tako kot večina vrst, v naravnem okolju ne potrebuje človekovega poseganja, saj se populacije zaradi znotraj- in zunajvrstnih mehanizmov dolgoročno ne morejo povečati nad biološko nosilno kapaciteto okolja. Zaradi tega poseganje v populacijo medveda ni potrebno. Če pa okolje razumemo kot prostor, v katerem je prisoten človek s svojo dejavnostjo, je pri nosilni kapaciteti okolja treba upoštevati tudi družbeni vidik, ki določa toleranco ljudi do medveda. Družbena nosilna kapaciteta okolja je lahko nižja od biološke. V primeru velikih zveri, pri katerih je ohranjanje in preživetje vrst odvisno tudi od odnosa ljudi do teh vrst, je upoštevanje družbene kapacitete okolja pomembno. Obstajajo tudi druge možnosti, ki lahko izboljšajo toleranco ljudi do medvedov, ki pa niso zadostne. Za Slovenijo je značilna velika prostorska razdrobljenost, kjer se prepletajo gozd, kmetijske površine ter urbana krajina. Z naraščanjem populacije so se medvedi prisiljeni pomikati bliže človekovim bivališčem, kar povečuje možnost srečanj z medvedom in s tem zmanjšanje tolerance za varstvo medveda. Odstrel medvedov vpliva na zmanjšanje verjetnosti srečanj z medvedom in ohranjanje tolerance ljudi do medveda, zato menimo, da je odstrel »zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem« v družbenem smislu sprejemljiv.

1.1.7 Obstoj »drugih možnosti«

1.1.7.1 Odstrel

Kot smo pokazali v prejšnjih točkah, je uveljavljanje izjeme za odstrel medvedov sprejemljivo zaradi:

- zmanjševanja škod na domačih živalih, pridelkih in drugem premoženju,
- zagotavljanja zdravja in varnosti ljudi in
- uravnavanja populacije z okoljem.

Druge možnosti poleg odstrela v vseh zgoraj omenjenih primerih obstajajo: npr. popravki odškodninskega sistema, boljše varovanje živali in premoženja, postavitve medovarnih smetnjakov, sankcioniranje neustreznega odlaganja klavniških odpadkov, spodbujanje govedoreje in konjereje namesto reje drobnice na osrednjem območju razširjenosti medveda, prepoved neposrednega krmljenja medvedov ob prisotnosti človeka in dosledno ukrepanje ob morebitnih kršitvah, izobraževanje in obveščanje lokalnega prebivalstva ter prenova upravljaljskih načrtov (povzeto po (6)). Namenjeni so zmanjševanju habituacije medvedov na človeka. Pri taki strukturiranosti in prepletenosti gozda, kmetijskih površin in urbane krajine, kot je v Sloveniji, pa bo do habituacije medvedov na človeka prihajalo tudi v bodoče in tudi ob izvajanju drugih možnosti. Zato je mogoče izvajanje izrednega odstrela konfliktnih medvedov, ki kažejo očitne znake habituacije na človeka ter izvajanje trajnostnega odstrela medvedov zaradi vzdrževanja družbene nosilne kapacitete okolja. Nujno pa je izvajanje tudi vseh zgoraj naštetih ukrepov.

Druge možnosti poleg odstrela medvedov obstajajo, vendar niso zadostne.

1.1.7.2 Odvzem mrtvih medvedov iz narave

Podatke o trenutnem stanju populacije je mogoče pridobiti le od prosto živečih osebkov, druge možnosti ne obstajajo.

1.1.8 Ocena o vplivu odvzema iz narave na ohranitev ugodnega stanja populacije

Populacija rjavega medveda v Sloveniji je ocenjena na 400-500 osebkov in je zadnja leta stabilna (5). V populaciji nekoliko prevladujejo samci, kar je posledica večje imigracije medvedov iz Hrvaške. Samice si običajno poiščejo prostor bližje materam, medtem ko samci migrirajo na večje razdalje. Populacija medvedov v Sloveniji predstavlja severozahodni del dinarsko-pindske populacije rjavega medveda, ki šteje 3070 osebkov in narašča (8).

Glede na podatke in modele se v Slovenijo letno priseli okoli 20 medvedov več, kot pa se jih odseli (5). Imigracije tako pomenijo 4-5 % slovenske populacije. Populacija rjavega medveda v Sloveniji predstavlja ponor zaradi načina upravljanja s populacijo. Odstrel je namreč naravnan tako, da je rast populacije in posledično migriranje rjavega medveda proti Avstriji in Italiji v Sloveniji ustavljena.

Podatki, ki jih Zavod za gozdove Slovenije spremlja na števnih mestih kažejo, da ima mladiče mlajše od enega leta okoli 12 % opaženih samic, te samice pa imajo povprečno 1,88 mladiča. Pri velikosti medvedje populacije 434 osebkov (394-475 osebkov) povzeto po (17), smo ocenili, da se v Sloveniji skoti povprečno 101 mladič (92-111 mladičev) na leto.

Podatki o smrtnosti medveda nakazujejo, da predstavlja od človeka pogojena smrtnost 95 % vse zabeležene smrtnosti medveda (5). Večino smrtnosti predstavlja odstrel. Poleg odstrela je letno zabeležen pogin še povprečno 10-20 osebkov, predvsem zaradi povozov. To so t.i. izgube.

Populacija rjavega medveda v Sloveniji je trenutno v ugodnem stanju in stabilna in lahko prenese predlagani poseg v populacijo. Glede na to, da ni novih podatkov o številčnosti populacije rjavega medveda v Sloveniji, da je bil odstrel pretekla leta naravnano tako, da se populacija rjavega medveda ni povečevala in da je iz podatkov, ki jih je predstavil Zavod za gozdove Slovenije o pojavljanju škod, mogoče sklepati, da bo letos škod po rjavem medvedu manj, je potrebno odstrel ohraniti na nivoju iz zadnjih let. Iz narave se lahko odvzame do 100 medvedov. Od tega z odstrelom 80 osebkov, ostalo pa so rezervacije za morebitne izgube. Tudi odvzem najdenih mrtvih medvedov iz narave ne bo imel negativnega vpliva na stanje populacije.

1.2 Časovno obdobje, v katerem se lahko izvede odvzem iz narave

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se načrtovani odstrel izvede v obdobju od 1. 10. 2015 do 30. 4. 2016. K temu je potrebno upoštevati tudi dejstvo, da se poleg načrtovanega odstrela medvedov preko celega leta izvaja tudi izredni odstrel, ki se nato upošteva pri načrtovanju odstrela v naslednjem načrtovalskem obdobju. Izredni odstrel je namenjen odstranitvi že habituiranih medvedov, medtem ko je redni odstrel namenjen vzdrževanju velikosti populacije. Na predlagano časovno obdobje za odstrel nimamo pripomb. Najdene mrtve medvede se lahko iz narave odvzame v obdobju med 1. 10. 2015 in 30. 9. 2016.

1.3 Geografsko območje, na katerem se lahko izvede odvzem iz narave

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se odstrel izvede na delu območja Posavskega lovsko upravljalnega območja, delu območja Novomeškega lovsko upravljalnega območja, območju Kočevsko-Belokranjskega lovsko upravljalnega območja, območju Notranjskega lovsko upravljalnega območja (razen v lovišču Brezovica), delu območja Primorskega lovsko upravljalnega območja, delu območja Triglavskega lovsko upravljalnega območja, delu območja Zahodnega visokokraškega lovsko upravljalnega območja (razen v loviščih in delih lovišč na desnem bregu Soče in delu lovišča Vrhnika severno od železniške proge Ljubljana-Postojna) in na delu območja Zasavskega lovsko upravljalnega območja (podrobneje je območje določeno v strokovnem mnenju Zavoda za gozdove Slovenije).

Zavod za gozdove predlaga odstrel medvedov tudi v »območju izjemne prisotnosti« in v »prehodnem območju« na območju Zasavskega, Novomeškega in Posavskega LUO (med AC Ljubljana-Obrežje in reko Savo ter v Triglavskem LUO v prehodnem območju, kjer redni odstrel glede na ukrepe v strateških dokumentih za upravljanje z rjavim medvedom ni predviden. Strategija upravljanja z rjavim medvedom (*Ursus arctos*) v Sloveniji je bila sprejeta 2002 in v nekaterih delih potrebuje prenavo. Prostorska opredelitev medvedje populacije in način upravljanja z njo v posameznih območjih je eden takih delov. Menimo, da je treba do nastanka nove Strategije popolnoma upoštevati v obstoječi Strategiji postavljene cilje. Ukrepe varstva in upravljanja pa je treba prilagoditi novim razmeram in dejstvu na tak način, da bodo prispevali k doseganju postavljenih strateških ciljev in ne nasprotno, da bodo ohranjanje vrste zaradi zastarelosti določenih ukrepov oteževali in oddaljevali od zastavljenih ciljev. Zavod Republike Slovenije za varstvo narave je že v lanskem letu predlagal, da se del odstrela preusmeri na nova območja, kjer se že redno pojavljajo škode. Menimo, da je smiselno redni odstrel 80 medvedov razporediti tudi v zgoraj predlaganih območjih na način, da se prisotnost vrste v teh območjih kljub odstrelu ohranja. Razpoložljivi podatki o velikosti populacije ne izkazujejo povečanja populacije, zato je mogoča le prostorska prerazporeditev rednega odstrela 80 medvedov in ne povečanje rednega odstrela na celokupno 84 medvedov.

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se v Kočevsko-Belokranjskem in Notranjskem lovsko upravljalnem območju večji odstrel dodeli loviščem, na katerih je v preteklih letih nastala večina konfliktnih situacij med medvedi in ljudmi. Prednostno naj bi se v osrednjem območju medveda

odstrel izvrševal v 1,5 km pasu okrog naselij prav tako tudi na lokacijah, kjer pogosteje prihaja do škod. Menimo, da bi se odstrel v vseh lovsko upravljaljskih območjih moral porazdeliti tako, da bi bilo odstrela več v tistih loviščih, kjer se pojavlja večji del škod.

Menimo, da se odvzem mrtvih medvedov iz narave lahko izvaja na celotnem območju Slovenije.

1.4 Dovoljena sredstva oziroma načini za odvzem iz narave in omejitve njihove uporabe

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se v populacijo rjavega medveda poseže z odstrelom. Poleg odstrela bi iz narave odvzeli tudi vse najdene mrtve osebkke. Glede na dosedanje trende, bi bilo teh osebkov med 10 in 20. To so predvsem medvedi, katerih pogin je posledica trkov na cestah in železnicah. Sem Zavod za gozdove Slovenije uvršča tudi osebkke, ki so odstreljeni zaradi preprečitve mučenja ranjene živali (npr. medvedi, ki so ranjeni v prometni nesreči).

Zavod za gozdove Slovenije predlaga tudi upoštevanje določil 7. in 10. člena Pravilnika o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (13) in določil Pravilnika o vrstah in moči lovskega orožja, načinu zasledovanja ranjene ali obstreljene živali ter višini škode na divjadi, ki je povzročena s protipravnim lovom (15). Na ta predlog nimamo pripomb.

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se pri vseh primerih medvedov, pri katerih se pojavi sum na nalezljive bolezni, in medvedov, ki so bili najdeni mrtvi ali odstreljeni v nejasnih okoliščinah, obvesti pristojne inšpekcijske službe oziroma organe pregona. Odvzem vzorcev tkiv naj poteka skladno z 11. členom Pravilnika o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (13). Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se o rezultatih raziskav poroča Ministrstvu za kmetijstvo in okolje, Zavodu za gozdove Slovenije, upravljavcu lovišča, od koder je bil medved dostavljen v pregled, in Zavodu Republike Slovenije za varstvo narave. Po opravljenem pregledu in odvzetih vzorcih se osebek v skladu z zakonodajo preda Prirodoslovnemu muzeju Slovenije, če ta izkaže interes zanj. Zavodu za gozdove Slovenije naj se dovoli, da opravi vse potrebne meritve na najdenih mrtvih in odstreljenih medvedih.

1.5 Potrebni nujni ukrepi v zvezi z izvedbo nadzora odvzema iz narave

Nadzor odvzemov iz narave naj vrši Zavod za gozdove Slovenije in inšpekcijske službe Inšpektorata Republike Slovenije za kmetijstvo in okolje.

1.6 Možni pogoji, skladno s katerimi se odvzem iz narave lahko izvede, zlasti glede na tveganje za zagotavljanje ugodnega stanja drugih rastlinskih in živalskih vrst

Dodatni pogoji za odstrel in odvzem mrtvih živali, zaradi zagotavljanja ugodnega stanja drugih rastlinskih in živalskih vrst, niso potrebni.

2 Volk (*Canis lupus*)

2.1 Razlogi za odvzem iz narave

2.1.1 Razlog »zagotavljanje koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov«

Uporaba razloga »zagotavljanje koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov« za odstrel volkov ni mogoča, je pa mogoča za odvzem mrtvih osebkov iz narave. Smernice za izvajanje strogega varstva živalskih vrst, ki so v interesu Skupnosti (3), določajo, da se ta razlog

nanaša na varstvo vrst, ki jih volk ogroža. Predvsem so tu mišljeni endemiti ter ogrožene vrste in habitati. V določenih primerih je možno tu tehtati tudi varstvo vrste same, torej volka, saj je v smernicah razloženo, da ne smemo izključiti tudi drugih vrst.

Volk ne ogroža nobenega endemita ali ogrožene rastlinske in živalske vrste. Prav tako ne ogroža nobenega habitatnega tipa. Glavni vir njegove prehrane so jelenjad in srnjad ter mladiči divjih prašičev. Nobena od teh vrst in ogrožena.

Odstrel volka zaradi varstva volka v biološkem smislu tudi ni potreben. Volk v naravnem okolju ne potrebuje zunanjšega uravnavanja (v obliki človekovega poseganja), saj je to doseženo z znotrajvrstnimi mehanizmi (socialne interakcije, teritorialnost in druge znotrajvrstne interakcije), ki dolgoročno preprečujejo povečevanje lokalnih gostot nad biološko nosilno kapaciteto okolja (1).

Odvzem najdenih mrtvih volkov iz narave je sprejemljiv, ker ugotovitev vzroka smrti in drugih podatkov lahko doprinese k boljšemu poznavanju stanja vrste pri nas in posledično k boljšemu upravljanju in varstvu vrste.

2.1.2 Razlog »preprečitev resne škode, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju«

Uporaba razloga »preprečitev resne škode, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju« za odstrel volkov ni mogoča. Rezultati raziskave, ki so jo izvedli v okviru projekta SloWolf, namreč kažejo, da odstrel volka nima nobenega vpliva na višino škod. Obseg škod je še najbolj soodvisen s številom ovac v Sloveniji (7).

Tako tuje kot domače raziskave kažejo, da trajnostni lov volkov ni ukrep, s katerim bi bilo mogoče zmanjšati škodo zaradi napadov volkov na živino niti kratkoročno niti dolgoročno (7; 1). Večinoma so raziskovalci celo opazili, da je bil učinek odvzema volkov ravno nasproten. Število škodnih dogodkov se je po odstreli še povečalo. To je najverjetneje posledica odstrela vsaj enega dominantnega osebka in s tem razpada tropa, ki so ga nato nadomestili mlajši manj izkušeni volkovi, ki so prav zaradi svoje neizkušenosti lovili laže ulovljive domače živali (1). Tudi zmanjševanje velikosti tropov, tako da se odstrel nekaj ali le en osebek iz tropa, nima vpliva na število ubitih domačih živali. Lahko pa postanejo preostali člani tropa bolj odvisni od domačih živali (7). Dodatni argument proti odstreli volkov je tudi križanje s psi. V primeru odstrela enega dominantnega osebka, lahko pride do parjenja z domačim psom. Križanci se pogosto manj bojijo ljudi, kar lahko vodi do povečanja števila napadov na drobnico (1).

Odstrel volkov zaradi preprečevanja škode bi bil lahko učinkovit le, če bi volka na območju, kjer se pojavljajo škode, popolnoma iztrebili ali če se na večjem območju odstrani večina vseh volkov. V Sloveniji tega ni mogoče izvesti, saj zaradi samih prostorskih značilnosti države ni mogoče določiti območij, kjer bomo dajali prednost varstvu volka in kje drugim dejavnostim. Takšna območja bi morala biti velika vsaj nekaj tisoč, če ne deset tisoč km² (7). Z odstreli, kot ga predlaga Zavod za gozdove Slovenije, tudi ni mogoče ustaviti širjenja volkov na nova območja. Odstrel volkov je načrtovan tako, da zmanjšuje velikost populacije in ne preprečuje širjenja volkov. Podatki pridobljeni v okviru projekta SloWolf namreč kažejo, da so volkovi kljub večletnim odstreli vseeno še migrirali iz območja redne prisotnosti na nova območja.

Odstrel volkov z vidika preprečevanja škod nima ustreznega učinka. Zelo verjetno je, da bi bil zaradi odstrela učinek ravno nasproten. Po odstreli volkov se škode na domačih živalih lahko še povečajo. Odstrel volkov zaradi preprečevanja škod je zato nesprejemljiv.

Nekateri strokovnjaki menijo, da bi s tarčnim odstreli enega od članov tropa na/ob pašniku ob prisotnosti pašnih živali vplivalo na to, da bi se preživeli člani tropa lahko naučili, da je bližina

živine nevarna in bi se ji začeli izogibati, s tem pa bi se lahko zmanjšalo število napadov na domače živali (1). V Sloveniji v času rednega odstrela pašnih živali na pašnikih praktično ni več, zato tudi ta razlog za odstrel volkov ni sprejemljiv.

2.1.3 Razlog »zagotavljanje zdravja in varnosti ljudi, vključno z zračno varnostjo, ali drugi nujni razlogi prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska, in koristne posledice bistvenega pomena za okolje«

Uporaba razloga »zagotavljanje zdravja in varnosti ljudi, vključno z zračno varnostjo, ali drugi nujni razlogi prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska, in koristne posledice bistvenega pomena za okolje« za odstrel volkov ni sprejemljiva.

V Sloveniji še nimamo zanesljivo potrjenega napada volka na človeka. Čeprav ponekod v tujini (predvsem v odročnih predelih z malo stiki med volkovi in ljudmi) občasno prihaja do napadov volkov na ljudi, so taki primeri v srednji Evropi izjemno redki in omejeni predvsem na osebkke, ki imajo steklino (1). Do zdaj te bolezni pri volkovih v Sloveniji še niso potrdili (18; 12). Uporaba razloga »zaradi zagotavljanja zdravja in varnosti ljudi« za odstrel volka ni sprejemljiva.

Druga možnost je uporaba razloga »zaradi nujnih razlogov prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska«. Smernice Evropske komisije (3) razlagajo, da je edino javna korist tista, ki dopušča uporabo tega razloga in ne zasebna korist ali korist neke skupine ljudi. Javno korist pa lahko zagovarjajo tudi fizične osebe ali skupine. Smernice tudi razlagajo, da mora biti druga javna korist večja od koristi, ki jih daje Direktiva o habitatih, ter da mora biti dolgoročna.

2.1.4 Razlog »doseljevanje ali ponovno naseljevanje živali, vključno z gojenjem za namene doseljevanja ali ponovnega naseljevanja«

Uporaba razloga »doseljevanje ali ponovno naseljevanje živali, vključno z gojenjem za namene doseljevanja ali ponovnega naseljevanja« za odstrel volkov ni sprejemljiva. Zavod za gozdove Slovenije namreč predlaga odstrel volkov in ne njihov odlov in preselitev.

2.1.5 Razlog »selektivno in omejeno ujetje, opremljanje z oznakami ali poseg, ki lahko povzroči poškodovanje ali odvzem živali za namene raziskovanja«

Uporaba razloga »selektivno in omejeno ujetje, opremljanje z oznakami ali poseg, ki lahko povzroči poškodovanje ali odvzem živali za namene raziskovanja« za odstrel volkov ni sprejemljiva, je pa mogoča za odvzem mrtvih volkov iz narave. Kot predlaga Zavod za gozdove Slovenije, je namen odstrela zmanjševanje volčje populacije in ne raziskovanje. Kljub temu je smiselno izvesti raziskave in odvzeti vzorce z mrtvih volkov, saj tako dobimo dragocene podatke o populaciji in stanju volkov. Odstrel volkov samo zaradi raziskav ni smiseln in upravičen (1).

2.1.6 Izpolnjevanje razloga »selektiven in omejen odvzem živali iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem, pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu«

Uporaba razloga »selektiven in omejen odvzem živali iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem, pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu« za odstrel volkov je ustrezna.

Navedeni razlog izhaja iz točke (e) prvega odstavka 16. člena Direktive o habitatih (2), ki razlog navaja kot: »[...] na njihovem naravnem območju razširjenosti, države članice [...] pod strogo nadzorovanimi pogoji dovolijo selektiven in omejen odvzem [...] nekaterih osebkov vrst, navedenih v Prilogi IV, v omejenem številu, ki ga določijo pristojni nacionalni organi.« Slovenska zakonodaja

je v tem pogledu strožja, kot to določa Direktiva o habitatih, saj dodatno omejuje odvzem in ga pogojuje z »zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem«.

Zakon o ohranjanju narave in njegovi podzakonski akti ne definirajo pojma »okolje«. Pojem okolje je definiran le v Zakonu o varstvu okolja (21), kot »tisti del narave, kamor seže ali bi lahko segel vpliv človekovega delovanja« pri čemer je človek sestavni del narave.

Iz bioloških značilnosti volka ugotovljenih v mnogih raziskavah izhaja, da volk v naravnem okolju ne potrebuje človekovega poseganja za uravnavanje velikosti populacije, saj je to doseženo z znotrajvrstnimi mehanizmi (socialne interakcije, teritorialnost in druge znotrajvrstne interakcije), ki dolgoročno preprečujejo povečevanje lokalnih gostot nad biološko nosilno kapaciteto okolja. Zaradi tega poseganje v populacijo volka v Sloveniji ni potrebno. Če pa okolje razumemo kot prostor, v katerem je prisoten človek s svojo dejavnostjo, je pri nosilni kapaciteti okolja potrebno upoštevati tudi družbeni vidik, ki določa toleranco ljudi do volka. Družbena nosilna kapaciteta okolja je lahko nižja od biološke. V primeru velikih zveri, pri katerih je ohranjanje in preživetje vrst odvisno tudi od odnosa ljudi do teh vrst, je upoštevanje družbene kapacitete okolja pomembno. Večina prebivalcev (splošna javnost), tako tisti, ki živijo na območju stalne prisotnosti volka, kot tisti izven tega območja, imajo pozitiven odnos do volkov in so enotnega mnenja, da je vrsto potrebno ohraniti tudi za naslednje generacije (11). Posebej pa velja obravnavati še dve interesni skupini in sicer lovce in rejce drobnice.

Lovci imajo v večini pozitiven odnos do volka. Vendar pa v tej interesni skupini potencialno lahko prihaja do krivolova. Raziskave pri volku kažejo, da je za zmanjšanje krivolova odločilna možnost legalnega odstrela. Sama višina odstrela na krivolov nima vpliva (1).

Odstrel volkov zaradi zmanjševanja krivolova bi bil smiseln, če bi krivolov pomembno vplival na ohranitveno stanje populacije in bi ga z minimalnim dovoljenim odstrelom zmanjšali. To pomeni, da bi bile izgube zaradi krivolova večje od dovoljenega minimalnega odstrela in bi se po uvedbi le tega zmanjšale. Za lažje razumevanje navajamo tri primere uporabe tega razloga:

a) Ustrezen primer uporabe razloga: Obseg krivolova je ocenjen na 6 osebkov letno. Po dovoljenem rednem odstrelu 2 osebkov letno se krivolov zmanjša na 2 osebka. Dovoljeni redni odstrel pomeni, da se izgube v populaciji zmanjšajo za dva osebka.

b) Ustrezen primer uporabe razloga: Obseg krivolova je ocenjen na 2 osebka letno, pričakujemo, da se bo obseg krivolova v bodoče povečal na 4 ali več osebkov letno. Po dovoljenem rednem odstrelu 2 osebkov letno krivolov ostaja na nivoju 2 osebka letno. Dovoljeni redni odstrel pomeni, da izgube v populaciji ohranjamo na ravni pričakovanih izgub zaradi krivolova, vendar vsaj del teh izgub kontroliramo.

c) Neustrezen primer uporabe razloga: Obseg krivolova je ocenjen na 2 osebka letno, večina lovcev ima pozitiven odnos do volka in nimamo indicev, da se bo krivolov v bodočnosti povečeval. Po dovoljenem rednem odstrelu 2 osebkov letno se krivolov ne zmanjša, ostaja v obsegu 2 osebka letno. Dovoljeni redni odstrel pomeni dodatno izgubo dveh osebkov iz populacije.

Pri vseh treh navedenih primerih je treba upoštevati tudi, da je krivolov nezakonito dejanje in da morajo biti vloženi maksimalni napori v vse ostale možnosti vpliva na ljudi, ki bi ga lahko izvedli. Posebej v hipotetičnem primeru b) bi tako pričakovali izrazit dodatni preventivni napor za zmanjšanje krivolova z uporabo drugih možnosti takoj, ko bi obstajali indici za takšno situacijo (glej tudi poglavje 2.1.7.1).

Obseg krivolova v Sloveniji ni povsem poznan. Med leti 1996 in 2013 je bil le v letu 1996 zaznan nezakonit odstrel dveh volkov, v lanskem letu in prvi polovici leta 2015 pa skupaj še trije osebki. Menimo, da je potrebno, da Zavod za gozdove dopolni svoje strokovno mnenje z osvetlitvijo trenutne in pričakovane situacije v luči zgoraj navedenih hipotetičnih primerov. Po tem bo mogoče sprejeti odločitev ali je odstrel 1-2 volkov zaradi zmanjševanja izgub zaradi krivolova upravičen ali ne.

Posamezni rejci drobnice bi iz nezadovoljstva zaradi škod, ki jih povzroča volk, potencialno lahko nezakonito ubili volka. Poudariti je treba, da v Sloveniji tovrstni slučajji niso uradno poznani, niti ne obstajajo indici, da bi se dogajali. Poleg tega se je v zadnjih petih letih (2010-2014) ocenjena škoda od volka zmanjšala za dvainpolkrat. Pripravljeni so novi KOPOP ukrepi za subvencioniranje varovanja pašnih živali pred velikimi zvermi. V projektu SloWolf so bili ugotovljeni ustrezni načini varovanja pašnih živalih in izvedene tarčne komunikacijske aktivnosti. Rezultati ponovljene raziskave odnosa interesnih skupin do volka v okviru projekta SloWolf nakazujejo zmanjševanje konflikta med rejci drobnice in volkom (11a). V letu 2012 se je povečal delež rejcev drobnice, ki meni, da škode po volku upadajo, večja pa je tudi velikost volčje populacije, ki se jim zdi še sprejemljiva. Glede na navedeno ne vidimo razlogov zaradi katerih bi lahko v bližnji prihodnosti prišlo do bistvenega poslabšanja odnosa rejcev drobnice do volka. Poleg tega obstaja še nekaj ne dovolj izkoriščenih možnosti za izboljšanje tega odnosa (npr. komunikacija, izobraževanje, nesenzacionalistično poročanje medijev, ureditev zakonodaje s področja škod, ki jih povzročajo zavarovane živalske vrste... glej tudi poglavje 2.1.7.1). V situaciji, ko nimamo niti podatkov niti indicev za obstoj primerov nezakonitega pobijanja volkov s strani rejcev drobnice in ker z odstrelom lahko podamo tudi napačno sporočilo, da je tako mogoče zmanjševati škode zaradi napada volkov na živino, menimo, da ne obstajajo razlogi za odstrel volkov iz naslova zmanjševanja potencialne verjetnosti nezakonitega ubijanja volkov s strani rejcev drobnice ali drugih nelovcev.

Ugotavljamo torej, da bi bil od dodatnih obrazložitvah ZGS odstrel do dveh volkov »zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem« sprejemljiv zaradi dviga družbene nosilne kapacitete pri interesni skupini lovcev zaradi zmanjševanja krivolova.

2.1.7 Obstoj »drugih možnosti«

2.1.7.1 Odstrel

Kot smo pokazali v prejšnjih točkah, je uveljavljanje razloga za odstrel volkov ob dodatnih obrazložitvah sprejemljivo samo zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem, pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu.

Druge možnosti za zmanjševanje krivolova s strani lovcev poleg odstrela navaja Akcijski načrt za upravljanje populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji za obdobje 2013-2017 (1) kot:

- ukrepe za vključevanje javnosti v upravljanje populacije volka,
- ukrepe za obveščanje javnosti
- ukrepe za zmanjševanje nezakonitega odstrela volkov.

Naštete druge možnosti bi bilo treba izvajati v večjem obsegu, vendar pa bodo nekateri ukrepi učinkovali šele po daljšem izvajanju. Menimo, da druge možnosti obstajajo, vendar zaenkrat niso zadostne.

Krivolov v skupini poklicnih lovcev je še dodatno omejen tudi s sankcioniranjem v okviru delovnopravne zakonodaje kot kršitev delovnih obveznosti, zato menimo, da druge možnosti za preprečevanje krivolova v interesni skupini poklicnih lovcev obstajajo in ni razloga, da bi odstrel lahko dodelili poklicnim lovcem.

2.1.7.2 Odvzem mrtvih volkov iz narave

Podatke o trenutnem stanju populacije je mogoče pridobiti le od prosto živečih osebkov, druge možnosti ne obstajajo.

2.1.8 Ocena o vplivu odvzema iz narave na ohranitev ugodnega stanja populacije

Poseg v populacijo ne sme škodovati vzdrževanju ugodnega stanja populacije. Vrsta mora biti v ugodnem stanju, da se vanjo lahko posega.

Direktiva o habitatih za vrste podaja naslednjo definicijo ugodnega stanja:

- »če podatki o populacijski dinamiki te vrste kažejo, da se sama dolgoročno ohranja kot preživetja sposobna sestavina svojih naravnih habitatov, in
- če se naravno območje razširjenosti vrste niti ne zmanjšuje niti se v predvidljivi prihodnosti verjetno ne bo zmanjšalo, in
- če obstaja in bo verjetno še naprej obstajal dovolj velik habitat za dolgoročno ohranitev njenih populacij.«

Sodoben pristop upravljanja z živalskimi vrstami pomeni načrtovanje upravljanja z vrsto na nivoju populacije (10), ne glede na državne meje. Vendar pa Direktiva o habitatih državam članicam nalaga zagotavljanje ugodnega stanja vrste v okviru vsake države posebej (3).

Volčja populacija v Sloveniji je zelo majhna. Na podlagi zbranih neinvazivnih genetskih vzorcev volkov je bila ocenjena številčnost na okrog 39 volkov (34-42) oktobra 2010, 40 volkov (38-43) oktobra 2011 in 46 volkov (45-55) oktobra 2012 (12). Volk v Sloveniji pripada Dinarsko-Balkanski populaciji, ki šteje okoli 3900 osebkov (9).

Do zdaj zbrani podatki kažejo, da imamo v Sloveniji okoli 10 tropov, od katerih vsaj 4 živijo na obeh straneh meje med Slovenijo in Hrvaško. Poročilo projekta SloWolf (12) navaja, da se letno v populaciji pojavi 56% novih volkov (45% mladičev in 11% imigrantov). Letno iz narave odvezamo okoli 26% volkov (odstrel, povozi in ostala poznana smrtnost), dodatno pa iz populacije »izgine« še okoli 21% volkov (emigracije in nezaznana smrtnost). Rezultati kažejo, da številčnost izjemno niha na letni ravni, med leti pa je zelo stabilna. Poročilo opozarja na velik pomen izginjanja reproduktivnih volkov iz populacije. Posledica izginjanja reproduktivnih volkov je začasen izpad reprodukcije na posameznem območju, zato je treba biti pri poseganju v populacijo izjemno previden.

Podatki pridobljeni v okviru projekta SloWolf (12) kažejo, da je majhna tudi verjetnost parjenja v sorodu in hibridizacije s psi. Fragmentiranost prostora ne predstavlja težave za volka, zato je genski pretok po Dinaridih zelo intenziven. V Sloveniji sta bila zaznana samo dva volkova, ki bi lahko bila križanca med hibridom in volkom, vendar pa je to domnevo še potrebno raziskati. V Sloveniji in vse do Like ni bilo zaznanih križancev med volkom in psom, zato se domneva, da sta ta dva volkova dejansko osebka iz druge populacije. Metoda, s katero so bili zaznani križanci, namreč zaznava križance med volkom in hibridom enako kot volkove iz druge populacije.

Slovenska populacija volkov glede na zadnje podatke o velikosti populacije in tropih izpolnjuje kriterije iz definicije ugodnega stanja vrste. Populacija je v ugodnem ohranitvenem stanju. Če bodo dodatne utemeljitve izkazale, da je odstrel do dveh volkov utemeljen, le ta ohranitvenega stanja ne bo poslabšal. Tudi odvzem najdenih mrtvih volkov iz narave ne bo imel negativnega vpliva na stanje populacije.

2.2 Časovno obdobje, v katerem se lahko izvede odvzem iz narave

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se načrtovani odstrel izvede v obdobju od 1. 10. 2015 do 31. 1. 2016 ter med 1. 9. in 30. 9. 2016. K temu je potrebno upoštevati tudi dejstvo, da se poleg načrtovanega odstrela volkov lahko preko celega leta izvede tudi izredni odstrel, ki pa mora biti ustrezno utemeljen in se nato upošteva pri načrtovanju odstrela v naslednjem načrtovalskem obdobju. Na predlagano časovno obdobje za odstrel nimamo pripomb. Najdene mrtve volkove se lahko iz narave odvzame v obdobju med 1. 10. 2015 in 30. 9. 2016.

2.3 Geografsko območje, na katerem se lahko izvede odvzem iz narave

Odstrel se načrtuje tako, da se na trop odstrela le enega volka. Odstrel se izvede v dveh LUO, ki jih ZGS izbere med naštetimi: Kočevsko – Belokranjsko LUO, Novomeško LUO, Notranjsko LUO, Zahodno visoko kraško LUO, Primorsko LUO. Odstrel se ne izvaja v LPN v upravljanju ZGS.

Menimo, da se odvzem mrtvih volkov iz narave lahko izvaja na celotnem območju Slovenije.

2.4 Dovoljena sredstva oziroma načini za odvzem iz narave in omejitve njihove uporabe

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se v populacijo volka poseže z odstrelom. Poleg odstrela bi iz narave odvzeli tudi vse najdene mrtve osebkke. Glede na dosedanje trende to pomeni en do dva volka.

Zavod za gozdove Slovenije predlaga upoštevanje določil 7. in 10. člena Pravilnika o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (13) in določil Pravilnika o vrstah in moči lovskega orožja, načinu zasledovanja ranjene ali obstreljene živali ter višini škode na divjadi, ki je povzročena s protipravnim lovom (15). Na ta predlog nimamo pripomb.

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se pri vseh primerih volkov, pri katerih se pojavi sum na nalezljive bolezni, in volkov, ki so bili najdeni mrtvi ali odstreljeni v nejasnih okoliščinah, obvesti pristojne inšpekcijske službe oziroma organe pregona. Odvzem vzorcev tkiv naj poteka skladno z 11. členom Pravilnika o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (13). Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se o rezultatih raziskav poroča Ministrstvu za kmetijstvo in okolje, Zavodu za gozdove Slovenije, upravljavcu lovišča, od koder je bil medved dostavljen v pregled, in Zavodu Republike Slovenije za varstvo narave. Po opravljenem pregledu in odvzetih vzorcih se osebki v skladu z zakonodajo preda Prirodoslovnemu muzeju Slovenije, če ta izkaže interes zanj. Zavodu za gozdove Slovenije naj se dovoli, da opravi vse potrebne meritve na najdenih mrtvih in odstreljenih volkovihi.

2.5 Potrebni nujni ukrepi v zvezi z izvedbo nadzora odvzema iz narave

Nadzor odvzemov iz narave naj vrši Zavod za gozdove Slovenije in inšpekcijske službe Inšpektorata Republike Slovenije za kmetijstvo in okolje.

2.6 Možni pogoji, skladno s katerimi se odvzem iz narave lahko izvede, zlasti glede na tveganje za zagotavljanje ugodnega stanja drugih rastlinskih in živalskih vrst

Dodatni pogoji za odstrel in odvzem mrtvih živali, zaradi zagotavljanja ugodnega stanja drugih rastlinskih in živalskih vrst, niso potrebni.

2.7 Pripombe v zvezi s Strokovnim mnenjem za odstrel velikih zveri za obdobje 1.10.2015 – 30.9.2016

Opozoriti želimo na nekatere nedoslednosti v Strokovnem mnenju za odstrel velikih zveri za obdobje 1.10.2015 – 30.9.2016, ki ga je pripravil ZGS:

- str. 30: Citiranje za naslovom poglavja v strokovnih tekstih pomeni, da je poglavje v celoti povzeto po citiranem viru. V poglavju Genetika (Vir: projekt SloWolf) je na koncu navedeno: »Rezultati se zdijo zelo robustni a lahko brez zadržka trdimo, da je bila številčnost volkov na območju Slovenije in vzorčnega dela Gorskega Kotarja na Hrvaškem

med trajanjem izvajanja monitoringa v projektu SloWolf stabilna in v ugodnem stanju. Številčno se je populacija v Sloveniji, kljub rednemu izvajanju odstrela, celo nekoliko okrepila.« Trditev o povečanju populacije v gradivih projekta SloWolf ne najdemo, najbolj sorodna je trditev: »Rezultati se zdijo zelo robustni in lahko brez zadržka trdimo, da je bila številčnost volkov na območju Slovenije in vzorčnega dela Gorskega Kotarja na Hrvaškem med trajanjem izvajanja monitoringa v projektu SloWolf stabilna.«

- str. 31: Menimo, da bi bilo za tolmačenje trendov iz podatkov v preglednici 13 treba uporabiti primerne statistične metode. Podajanje trenda brez upoštevanja variabilnosti podatkov in dolžine niza podatkov lahko vključuje precejšnjo napako.

3 Navadni ris (*Lynx lynx*)

3.1 Razlogi za odvzem iz narave

3.1.1 Razlog »zagotavljanje koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov«

Uporaba razloga »zagotavljanje koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov« za odvzem risov iz narave je ustrezna. Namen odvzema najdenih mrtvih risov iz narave je ugotoviti vzroke smrti, kar lahko doprinese k boljšemu poznavanju stanja vrste pri nas in posledično boljšemu upravljanju z vrsto, ki je na robu ponovnega izumrtja.

3.1.2 Razlog »selektivno in omejeno ujetje, opremljanje z oznakami ali poseg, ki lahko povzroči poškodovanje ali odvzem živali za namene raziskovanja«

Uporaba razloga »selektivno in omejeno ujetje, opremljanje z oznakami ali poseg, ki lahko povzroči poškodovanje ali odvzem živali za namene raziskovanja« za odvzem risov iz narave je ustrezna. Kot predlaga Zavod za gozdove Slovenije, je namen odvzema mrtvih osebkov iz narave ugotovitev razlogov smrti. Z najdenih mrtvih osebkov pa nameravajo odvzeti vzorce za genetske preiskave, ki jih bodo izvedli strokovnjaki na Oddelku za biologijo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani. Noben ris ne sme biti usmrčen za namene raziskav.

3.1.3 Obstoje »drugih možnosti«

Podatke o trenutnem stanju populacije je mogoče pridobiti le od prosto živečih osebkov, druge možnosti ne obstajajo.

3.1.4 Ocena o vplivu odvzema iz narave na ohranitev ugodnega stanja populacije

Dinarska populacija risa, kateri pripadajo tudi risi v Sloveniji, je med najbolj ogroženimi v Evropi. Kot najverjetnejša vzroka za trenutno zaskrbljujoče stanje sta bila prepoznana parjenje v sorodstvu in ilegalni odstrel. Po bliskoviti rasti po ponovni naselitvi risa pri nas je populacija v zadnjih 10-15 letih začela močno upadati, tako da danes risu v Sloveniji ponovno grozi izumrtje. Odvzem mrtvih živali iz narave ne bo imel negativnega vpliva na stanje populacije.

3.2 Časovno obdobje, v katerem se lahko izvede odvzem iz narave

Zavod za gozdove Slovenije predlaga, da se morebitne najdene rise odvzame iz narave v času med 1. 10. 2015 in 30. 9. 2016. Na predlagano časovno obdobje nimamo pripomb.

3.3 Geografsko območje, na katerem se lahko izvede odvzem iz narave

Zavod za gozdove Slovenije ni predlagal območja, na katerem bi radi odvzeli mrtve rise iz narave. Menimo, da se odvzem mrtvih risov iz narave lahko vrši na celotnem območju Slovenije.

3.4 Dovoljena sredstva oziroma načini za odvzem iz narave in omejitve njihove uporabe

Vse najdene mrtve osebkke naj se posreduje Veterinarski fakulteti Univerze v Ljubljani, da ugotovi vzrok smrti. Posreduje naj se celoten osebek ali le vzorce, za katere se dogovori z Veterinarsko fakulteto. Vzorce tkiv za genetske preiskave naj se posreduje tudi Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani, Oddelku za biologijo. Po opravljenem pregledu in odvzetih vzorcih se osebek v skladu z zakonodajo preda Prirodoslovnemu muzeju Slovenije, če ta izkaže interes zanj. Zavodu za gozdove Slovenije naj se dovoli, da opravi vse potrebne meritve na najdenih mrtvih risih.

3.5 Potrebni nujni ukrepi v zvezi z izvedbo nadzora odvzema iz narave

Nadzor odvzemov iz narave naj vrši Zavod za gozdove Slovenije in inšpekcijske službe Inšpektorata Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, hrano in okolje. Ugotovitve vzroka smrti se naj posreduje Zavodu Republike Slovenije za varstvo narave in Zavodu za gozdove Slovenije.

3.6 Možni pogoji, skladno s katerimi se odvzem iz narave lahko izvede, zlasti glede na tveganje za zagotavljanje ugodnega stanja drugih rastlinskih in živalskih vrst

Dodatni pogoji za odvzem mrtvih živali, zaradi zagotavljanja ugodnega stanja drugih rastlinskih in živalskih vrst, niso potrebni.

Lep pozdrav!

Pripravila:
Damjan Vrčec
višji naravovarstveni svetovalec

mag. Martina Kačičnik Jančar
visoka naravovarstvena svetnica

dr. Darij Krajčič
direktor

Literatura

- 1) Akcijski načrt za upravljanje populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji za obdobje 2013-2017 (2013). http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/velike_zveri/akcijski_na_crt_upravljanja_volk_2013_2017.pdf (15. 7. 2015)
- 2) Direktiva o habitatih (1992): Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov in prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst. Ur. l. EU, št. L 206
- 3) European Commission (2007): Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC. Final version. http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/pdf/guidance_en.pdf (1. 7. 2014)
- 4) Jelenič M.: Ekološke značilnosti medveda. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta. <http://www.medvedi.si/enc-medvedi-splosno/main-bio-ekologija> (30. 6. 2014)
- 5) Jerina K., Krofel M. (2012): Monitoring odvzema rjavega medveda iz narave v Sloveniji na osnovi starosti določene s pomočjo brušenja zob: obdobje 2007-2010. Končno poročilo. Naročnik: Ministrstvo RS za okolje in prostor, Agencija RS za okolje, Vojkova 1b, 1000 Ljubljana. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire: 33 str.
- 6) Jerina K., Krofel M., Stergar M., Videmšek U. (2012): Preučevanje dejavnikov habituacije rjavega medveda na človeka z uporabo GPS telemetrije. Končno poročilo – povzetek za uporabnike. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Ljubljana. 18 str.
- 7) Krofel M., Černe R., Jerina K. (2011): Analiza učinkovitosti odstrela volkov za zmanjševanje škod na domačih živalih (Analiza pripravljena v okviru projekta Life+ SloWolf). Končna verzija. SloWolf, Ljubljana. 17 str.
- 8) Large Carnivore Initiative for Europe (2014): Brown Bear – *Ursus arctos*. Brown bear facts. <http://www.lcie.org/Largecarnivores/Brownbear.aspx> (16. 7. 2015)
- 9) Large Carnivore Initiative for Europe (2014): Wolf – *Canis lupus*. Wolf facts. <http://www.lcie.org/Largecarnivores/Wolf.aspx> (16. 7. 2015)
- 10) Linnell J., Salvatori V., Boitani L. (2008): Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission (contract 070501/2005/424162/MAR/B2). LCIE, Rim. 83 str.
- 11) Marinko U., Majić Skrbinšek A. (2011). Raziskava odnosa rejcev drobnice, lovcev in širše javnosti do volka in upravljanje z njim. Končno poročilo akcije A.6 projekta LIFE+ SloWolf. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo.
- 11a) Mulej J. in ostali (2013): Overall evaluation and monitoring of the project conservation achievements. Action E.2 of the project “Conservation and surveillance of the conservation status of the wolf (*Canis lupus*) population in Slovenia (2010-2013)- SloWolf”. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo.
- 12) Potočnik H., Krofel M., Skrbinšek T., Ražen N., Jelenič M., Kljun F., Žele D., Vengušt G., Kos I. (2012): Projektno poročilo za Akcijo C1 (LIFE08 NAT/SLO/000244 SloWolf): Spremljanje stanja populacije volka v Sloveniji (3). 1., 2. in 3. sezona – 2010/11, 2011/12 in 2012/13. SloWolf. http://www.volkovi.si/images/stories/Ursa/porocilo_c1_koncno.pdf (1. 7. 2014)
- 13) Pravilnik o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (2009). Ur. l. RS, št. 28/09
- 14) Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (2002). Ur. l. RS, št. 82/02, 42/10
- 15) Pravilnik o vrstah in moči lovskega orožja, načinu zasledovanja ranjene ali obstreljene živali ter višini škode na divjadi, ki je povzročena s protipravnim lovom (2005). Ur. l. RS, št. 73/05

- 16) Sket B., Gogala M, Kuštor V. (ur.) (2003): Živalstvo Slovenije. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije
- 17) Skrbinšek T., Jelenič M., Potočnik H., Trontelj P., Kos I. (2008): Varstvena genetika in ocena številčnosti medveda 2007. Projekt Analiza medvedov odvzetih iz narave in genetsko-molekularne raziskave populacije medveda v Sloveniji. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo: 1-14
- 18) SloWolf (2013): Pri Pivki povožena reproduktivna volkulja. Sporočilo za medije.
- 19) Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (2004). Ur. l. RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 96/08, 36/09, 102/11, 15/14
- 20) Zakon o ohranjanju narave (2004). Ur. l. RS, št. 96/04, 46/14
- 21) Zakon o varstvu okolja (2006). Ur. l. RS, št. 39/06 – uradno prečiščeno besedilo